

תרגיל החפצים האישיים

הכותב:

זאב יבניאלי, מנחה באגף לתלמידים מחוננים ומצטיינים zeev6600@walla.com

תיאור הפריט:

זהו תרגיל המתאים לפתיחת סדרת שיעורים המשלבים פיתוח חשיבה יצירתית. תרגיל מאפשר התנסות מעשית בפיתוח רעיונות יצירתיים דרך פעילות קבוצתית חווייתית. המסקנות העולות מתרגיל זה יכולות להוות כר נרחב להעמקה ביסודות הנושא ובהגדרותיו. תרגיל זה בנוי על פי פעילות סדנה שאורגנה על ידי ועדת יצירתיות לצוות מדריכי האגף.

רציונל:

תלמידים מחוננים ומצטיינים מאופיינים בחשיבה מסתעפת ובהעלאת רעיונות מכיוונים מקוריים ומתוך יכולת של קישור מקורי בין תחומים ופריטי מידע. חיזוק יכולת זו וחשיבה רפלקטיבית המציגה את התהליך היצירתי, תוך שימוש בטכניקות יישומיות מהוות בסיס לעידוד היצירתיות וללגיטימיות בדרכי חשיבה אלו ובמיוחד ולמניעת חסמים העלולים לראות בתהליכים אלו פריצת גבולות. חשוב לראות את התרגילים מתחום היצירתיות כנושאי רוחב הרלוונטיים לכל תחום.

תאור:

יש לבקש מהמשתתפים להביא לפעילות חפץ קטן ואישי כלשהו. הגודל חשוב לצורך ניידות, כפי שיוסבר להלן.

רצוי להכין לפעילות מוסיקה מעוררת השראה ויצירתיות, מרגיעה ומיוחדת המתאימה לקהל היעד.

יש לחלק את המשתתפים לשני מעגלים שווים במספרם, האחד מקיף את השני. עם הפעלת המוסיקה על כל מעגל לנוע בכיוון שונה, האחד עם כיוון השעון והשני ההיפך. לאחר כ-20 שניות מפסיקים את המוסיקה וכל אחד במעגל הפנימי פונה אל מי שנמצא ברגע זה מולו במעגל החיצוני. כל אחד מבני הזוג מציג את החפץ שברשותו לשני ועליהם להמציא מוצר שלישי שניתן להרכיב על בסיס שני החפצים שברשותם, דוגמאות:

שעון וטבעת – שעון שניתן לענוד כטבעת.

פנס ופנקס – פנקס שנדלקת נורה עם פתיחתו.

כפית ומפתח – כפית שמשמשת גם כפותחן.

החיבורים יכולים להיות בהחלט אסוציאטיביים, דמיוניים וחופשיים, כמו:

סולארי וקופסת גפרורים – מכשיר התקשרות חד פעמי שנשרף עם גמר השימוש (גיימס בונד?).

אפשרויות להרחבה/העמקה:

לאחר מס' עצירות ומפגשים מכנסים את כל המשתתפים ומבקשים באופן אקראי דוגמאות למוצרים שעלו בדמיון. אפשר לרשום את הרעיונות ולהעלות כמה שאלות להעמקה:

• מהם היתרונות והחסרונות?

• מי קהל היעד?

• האם יש טכנולוגיה מתאימה ליצור מוצר זה?

שלב נוסף אפשרי: "לחלץ" טכניקות שבעזרת הגיע כל זוג לרעיון. ניתן לעשות זאת בעזרת שיחזור בכתיבה של תהליך החשיבה. מכאן ניתן להגיע לעקרונות המשמשים וידועים בתחום זה כ"טכניקות ליצירתיות", כמו:

• איחוד – מתן תפקיד חדש למרכיב מתוך המערכת

• הוספת מימד – יצירת קשרים חדשים בין מרכיבים

• החסרה – הוצאת אחד המרכיבים מתוך המערכת

• חלוקה – חלוקת מרכיבים וארגונם מחדש

• הכפלה – שימוש נוסף במרכיבים – "גם וגם"

במקרים רבים אופי המשימה המזמן שני מוצרים ימשוך לכיוון של "גם וגם", אך ניתן יהיה לגלות גם חשיבה ורעיונות העושים שימוש בטכניקות נוספות. לאחר שיום ומיקוד בהגדרות שהתרחשו בתהליכי החשיבה ניתן להמשיך ולהעמיק בתחום באופן תיאורטי, להציג אישים והמצאות ומקורות השראה. חשוב מאוד להדגיש שיצירתיות אינה קשורה אך ורק לתחום פיתוח מוצרים או לאמנויות, אלא לכל תחום. אם השימוש בתרגיל זה נעשה במסגרת אחד מתוחמי הדעת, כמו מדעים, אמנויות, כתיבה יוצרת וכדומה, ניתן להציג בפני התלמידים כשאלה פתוחה ומעוררת חשיבה: כיצד תרגיל זה יכול לסייע לנו בתחום בו אנו עוסקים?

מקורות לעיון:

חשיבה יצירתית מהי? – מכון ברנקו וייס: <http://www.branco weiss.org.il/861>

האתר של אדווה מרגליות: <http://www.start2create.com>